

502.

V I R O

38

SVMME VENERABILI AMPLISSIMO
DOCTISSIMOQVE

MARTIN. GRULICHIO

S. S. THEOL. DOCTORI

PASTORI ECCLESIAE TORGAVIENSIS PRIMARIO

EIVSQVE DIOECES. EPHORO

PARENTI OPTIMO
CALENDAS IANVARIAS

A. O. R. MDCCLXIII.

PRECATVR FAVSTISSIMAS

ET

DE GEMINIS ELIAE DONIS

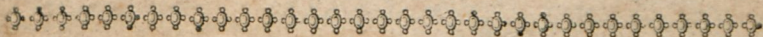
AD II. REG. II.

PAVCA EXPONIT

OBEDIENTISSIMVS FILIVS

M. ADOLPHVS BOGISLAVS GRVLICH.

V. D. M.

TORGAVIAE LITTERIS RÜDELIANIS

Henn

V I R
MARTINUS
PONTIFEX
MAXIMUS
EPISCOPUS
SERVUS
SERVORUM
DEI
HUIUS
MODI
SACRILEGII
REUS
FUIT
ET
SACRILEGII
REUS
FUIT
ET
SACRILEGII
REUS
FUIT

11
H. N. 8

§. I.

Iucundissimum piis accidit animis prorsus singularem providentissimi Numinis curam venerari, quae in propaganda conservandaque saniori doctrina conspicitur, quantaque mente inuigilauerit medendis in sanctiori coetu malis, admirari. Cuius quidem rei exemplum in illustri loco profutum, praebet illa commemorabilis regni Israelitici defectio sub Rehabeamo facta, quam extrema rei publicae diuinioris perniciēs, infāustis Ierobeami consiliis coepta, ac interitu demum totus regni finiēda, pressō quasi pede sequebatur. Temporis igitur spatium ab utriusque regni diuisione ad deportationem vsque Babylonicam transactum, tam dignum notatu merito habendum, quam potest maxime. Auspiciatissima enim Davidis ac Salomonis opera factum erat, vt doctrina de generis humani redemtoe ad maiorem ac splendidiorem perspicuitatis gradum assurgeret. Quem vero statum religionis prosperrimum, cum vix e vita discessisset Salomo, Nebathi filius, pestifera *μοχολατρείας* inuentione, tanta corruptit superstitione, vt vix grauius damnū, post protoplastorum lapsū, oeconomiae gratiae illatum credam. In quo quidem cognitum perspectumque est, quid efficere possint τὰ βᾶθη τοῦ Σατανᾶ, Apoc. II, 24. et quibus incendatur odiis ac furiis in genus humanum infensus ille hostis, qui quicquid a diuino Numine proficiscitur, nefariis ausibus inuadit. Vnde fictiōrum numinum cultus, et reliqua sce-

lerum ac flagitiorum colluies, a Sp. S. *Ierobeam* peccata vocantur, vt intelligatur a posteris, quam aegre tulerit Deus scelerum impatiens eiusmodi vesanam hominum consuetudinem. At enim, qua cura cavit, qui rebus humanis interest, sapientissimus arbiter, ne infandi orci consilia perficerentur, qua vi sapientiae medios inter impetus aduersariorum atque incurfus ex iusta piorum hominum caussa sic stetit, vt veritas caelestis altiori munita praesidio, sacrum ac venerabile caput efferret, eadem effecit is prouidentia, vt, agmine quasi facto, vates diuinitus excitati in ipsa temporum infelici conuersione prodirent. Hi ore pariter ac stylo caelitus armati, contra audentius iuerunt, hi damno ingrauescenti totis resisterunt viribus, hi miraculis in publico frequenter editis mortalium mentes, libidinibus tunc intentas, ad meliora vocarunt, scholasque constituerunt propheticas, tot casibus infauis exagitat. Quae singula, dici non potest, quantum animos multorum ab irruente incredulitate muniuerint, atque effecerint, ne fides labasceret ac pessum prorsus daretur. Nemo non, sub Achabi imperio, religionem summam in discrimen venturam, malisque mersam putauerat perituram, ob mirificos vanae superstitionis progressus, quos sceleratum illud connubium cum Iezabele, impotentem, in maritum non minus, quam ciues, dominationem exercente stabiliuerat. Sed tantum abfuit in isto rerum discrimine, vt sapientia Dei et clementia coetum desereret sibi dilectum, vt egregiis potius muneribus auctum ornatumque excitaret Eliam, qui vindex rerum diuinarum atque assertor, omnes ethnicismi superbientis insultus compesceret, et docendo, increpando, miracula perpetrando, scholas vbiuis colligendo, hanc pestem sacris purioribus exitiosam profligaret. Operae igitur pretium nos facturos existimamus, si, quantae res ab Elia fuerint gestae, paullo curatius perpende-

derimus. Iisdem saepissime adhuc machinationibus, labefactari nouimus rempublicam sacram, quibus olim fundamenta illius concussit spiritus Deo inimicus, *εἰδώς ὅτι ἄλλογον κείρον ἔχει*, Apoc. XII, 12. sed eodem adhuc robore ruinas eius suffulciuit, et in posterum suffulciet doctrinae puritatem diuina vis, quamquam, in hisce temporum nostrorum fecibus, humani acies ingenii, quibus tandem praesidiis bonae succurratur causae, nullo modo possit inuestigare.

§. II. Nuperrime cum in relegendis rebus ab Elia gestis admodum delectarer, dupla illa huius portione, quam sibi Elifaeus expetendam iudicauit, facile commotus sum, vt paullo accuratius illam contemplerer, eiusdemque causas, non nihil intenta vi mentis, inquirerem. Sed, spectatis de hac re variis interpretum sententiis, fateor, dubiorum plena esse omnia. Neque tamen his dubitationibus adducor, vt memorabilem hanc varum diuinorum actionem captum nostrum prorsus excedere, et nodis, quod aiunt, Gordiis implicatam existimem; quod saepius frequentiori meditatione succurrere solet aliquid, quo dilucidius patet, quem finem in rebus a se proditis memoriae Spiritus diuini sibi habuerit praefixum. Cap. II. posterioris libri Regum res ab Elia vltimo loco gestae capitulatim recensentur, et ita quidem, vt archissimo quodam nexu cum regno gratiae oeconomico singula cohaereant. Inter quae haud vltimum sane locum occupat diligentia, quam summam adhibuit Elias, dum scholis propheticis apud Gilgalenses, Bethelicos et Hierichantinos florentibus, vltimum vale, fausta suis precando, et varia constituendo, diceret, com. 1 - 4. Quo facto multa, quamuis exitu sinistro, tentauerat, quibus amicum Elifaeum ab se dimoueret, neque id, vt merito nos statuimus, sine iusta, qua impediabatur, causa. Experiendi gratia factum
id

id fuisse a diuino vate, res textum circumstantes tam parum loquuntur, vt Eliam, existimem, abiturum suum iam iamque instantem nesciuiffe cum ignarissimis, nec aliam ob causam ab Elifaeo relinqui voluisse, quam quod ex quibusdam praefagiis, sed paullo obscurioribus, peculiarem aliquam Dei voluntatem intellexerit, cuius qui futurus sit exitus, non prospiceret quidem, propediem tamen, sentiret, manifestatum iri. Interim tamen Deus prophetae discessum latere noluit eius amicos, quandoquidem discipuli prophetarum in scholis supra dictis de re futura diuinitus certiores facti attonitum Elifaei animum saepius sollicitabant sciscitantes, num plenioris huius rei cognitionis sibi facta esset copia. Silentium vero his adolescentibus ab Elifaeo toties imperatum non tantum ea mente impositum fuisse, ne concursus ad Eliam fieret hominum, qui fidei expertes, prorsus indigni erant, qui tantae rei fierent testes, sed etiam pugnante in Elifaei animo caritatis, quo ille flagrabat, et doloris, quo turbatus erat, affectu, cuius aestu iactatus impediabatur, quo minus plura de re adeo tristi commemorare auderet. Tum vero relictis quinquaginta comitibus, e longinquo sequentibus, peruentum erat ad ripas Iordanis. Quod quidem eo consilio factum, ne quid ab his committeretur, quod negotio tam singulari repugnaret. Sed propheta viroque a citeriori ad vltiorem ripam cogitante, aquae Iordanis, ecce, diuiduntur facilem his duumuiris traiectionem praebiturae, qua facta, v. 8. 9. Elias tunc demum de exitu rerum suarum edoctus fido itineris comiti: *Postula, dicit, quid faciam tibi, antequam abs te rollar.*

§. III. Nunquam animum meum obfirmare potui, vt hos tantos viros crederem praeter paucula haec verba nihil protulisse, in tam notabili rerum articulo, qualem hic Eliae abitus

abitus praebebat. Omne potius colloquium, quod diuinus scriptor v. 9. 10. transiordanense refert, pro particula putans minima rerum in celebri illo loco ante gestarum, quam Thibiti in caelum aditus aperiretur. Aliam namque rem, ex alia in textu nobis obuio explicandam cogitanti, primo mirifica vndarum Iordanis diuifio erit respicienda. Summa deinceps horum virorum dignitas, qua reliquos omnes mortalium, si regnum gratiae spectaueris, tunc antecelluerunt; et tantus denique affectus in animis eorum insidens, necessario considerandus, me impellunt, vt sine erroris suspitione censeam, longe plura intercessisse flumine superato colloquia, quam quidem, qui libros Regum diuinus auctor condidit, verbis suis voluit declarare.

Plurimi sine dubio, vtrosque inter amicos, sermones maximi momenti caesi sunt, qua via saluti populi in peius ruentis pariter ac rebus theologis possit consuli, vereque credentium coetus rectus reddi atque incolumis, qua ratione variae hostium in religionem machinae sint sufflaminandae, et si qua sunt alia. Fortasse Elias de futuris ecclesiae fati tristioribus Spiritus sancti impulsu grauitate differuit, variasque prudentiae practicae regulas suppeditauit manifestando, qui factum fuerit, vt in perniciem ab inimicis cogitata, in melius a Deo conuersa videantur. Tunc denique temporis, litterae illae ad Ioramum datae, quae II. Paralip. XXI, 21. exstant, consignatae videntur. Hinc duos hosce viros de futuris regni fati eo tempore plura perspexisse statuimus, quam singuli aulae proceres assequi coniectando potuerunt. Mirandus per Iordanis alueum transitus, vt huic assentiar opinioni, in causa est. Futuram enim ob Eliae transuersionem hoc miraculum factum fuisse, nemo temere, miraculum minime indigente miraculo, affirmabit, vtraque flu-

fluminis ripa, actioni huic peculiari satis idonea. Quid igitur obstat, quin istud miraculum pro auspicali reputemus, quod Elisæum ad futuram noui muneris inaugurationem magis promptum, dicendisque grauissimis redderet audientem?

Cum denique singulos vltimae vitae dies in disponendis religionis negotiis confecerit Elias, minime credibile est, vltimo tandem loco tantarum rerum moderatorém adeo muneris fuisse oblitum, sui que dissimilem, vt frigidis tempus contriuerit negotiis. Contra si statueris, tam grauis viri personae, quae clauum quasi tenet purioris doctrinae, parum consules, si admittas, in tam memorabili tempore verba prolata esse vel plane nulla, vel momenti leuioris. Vltima sane verba virorum θεοπνεύτων in prisci aevi oeconomia spiritu fatidico erant plenissima; hinc non meruerim, vt crederem, curas Eliae et cogitationes pro ecclesia haud euigilasse, vel confabulationibus alia plane spectantibus eum tempus transegisse. Sed dispiciendum erit, qualis rebus sic se habentibus, fuerit fors Elisaei. *Ἐδρυίας* Stoicae plenum fuisse huncce virum, silente, vel potius contrarium docente serie rerum historica, nemini putamus persuasum fore. Multo magis, vt credamus, par esse videtur, animum eius amore, timore, spe, dolore, reliquisque affectibus, qui animos amicorum effodiunt abitum parantium, quae apud sanctissimos ex interuallis redeunt, haud leuiter fuisse offensum. Nutu diuino demandatam prouinciam, qua religionis negotium in perditissimo regni statu deinceps erat moderandum, cernere sine dubio sibi visus est. Difficillimum erat, abitum amici optimi, quem parentis numero habuerat, sine omni cicatrice memoria delere. Quid mirum, si tristes reipublicae turbulentiae recordatio, dolor
ex

ex imbecillitatis sensu natus, spes denique, ob fidei heroicæ absentiam, cum timore quasi pugnans, tam mire arietauerit Elisæi mentem, ut prorsus, quo se verteret, non solum nesciret, sed etiam id, quod intus et in pectore agebatur, nullo modo posset occultare. Quam ob causam Elias rei veritatem egregie perspicuus, obuiam ei occurrere quod consultum duxerit, satis apparet, qua ratione, ex aerumnis forte, quo citius, eo melius, conquiesceret. Nihil ergo fuit relictum, quo animus Elisæi turbidus solamine reficeretur. Fortasse litteras ei promisit commendatorias ad populi primates, ex quibus multos veritati fuisse addictos, Obadiæ exemplum testatur, variasque subinde ex omni theologiae oceano viarumque diuinarum penu depromens veritates, quo facilius Elisæ fides euaderet in ἐλπὶ ὁμῶν ὁπόσειν πραγμάτων ἔλεγχον ὅν βλέπομένων. Ebr. XI, 1. Elisæus præterea futurum munus, si abs re foret, deprecatus videtur, id quod a viris summis, Mose, Ieremia, ipsoque Sospitatore haud alienum fuisse, nouimus, nec vlla voluntatis emendatio per saltum, seu actu procedit momentaneo. Quam ob causam Elias animum sodalis de gradu deiectum demulcere cupiens, tandem ait: *Pete a me, quid tibi faciam, &c.*

Quibus verbis ex affectibus loquentium diiudicandis vnicuique quasi obtutu patet, quæ in Eliâ erat, amoris pariter ac seueritatis vis; hinc non summo verba hæc rigore, tanquam a strenue imperante profecta, intelligenda arbitramur, sed videntur potius permissionis indicia, et manu ductio, quæ solatium hactenus prolatum et institutionis proximæ argumenta rite ab Elisæo ponderarentur, clarissimeque patefceret, quanta hucusque, laborauerit Elisæus animi imbecillitate, ita, ut sensus foret: Nihil reliquum feci, quo tibi singula,

B

gula,

gula, futuro muneri obeundo apprime salutaria reuelauerim, Deus ipse voluit, vt hanc in te fusciperes prouinciam. Improbum laborem officiumque periculis et multo perficiendum sudore, non diffiteor; at enim vero, omnia prorsus felicia ac prospere euasura certissime credas, si locum dederis institutionibus, et solatiis, ex me, nuperrime auditis. Nullus dubito, quin humerorum pensitans imbecillitatem, tale sis recusaturus onus. Satis perspicio, te, futura meditantem, sacro quodam horrore perfundi, sed adspice ad summum illum ecclesiae arbitrum, qui ad praesens vsque tempus tanta illam moderatus est sapientia. Desint vires; nunquam de-erit omnium largitor virium, vt ego absim, nihilo tamen minus eius nutu cuncta perficientur, et illo annuente ad quaeuis peragenda promptus eris atque instructus. Si quid restat, aperte loquere, satis apparebit, te nondum primos imbecillitatis humanae insultus superasse. Collige te, et profer, si quid potes, certe tamen confidas, vti huc dum totus in eo fui, vt tibi viae Numinis sapientissimae, qua fieri potest ratione, patefiant, sic certissime spero, te vix vlllo argumento posse impugnare effusam Dei clementiam pariter ac indulgentiam, qua erigantur animi sollicitudine prostrati. Quod in me est, haud deero, precibus non intermissis id a Deo impetrare, vt vberiorum Sp. S. gratiam tibi largiatur. Seueram hanc increpationem, intimo cum amore coniunctam, huic quaestioni subesse, res textum circumstantes, et indoles loquentium, postulare suo quodam iure videntur. *Varia ἐπιτροπῆς* eiusmodi exempla collegit GLASSIUS 1), et paruis si licet magna componere, eandem, nisi nos omnia fallunt, inuenimus, nostraeque dictioni simillimam, prouocationem animam Iobo a Deo ipso factam, Iob. XXXVIII, 3. אֲדָרָא כִּנְיָר הַלְבִּינָךְ אֲדָרָא אֲשֶׁר לֹא יָדָעְתָּ וְהוֹדִיעְתָּ

quibus cognoscere verbis Iobus debuit, virium

1) Philol. f. p. 2037.

virium humanarum, scientiae et obiectionum, perdita nostrae indolis vanitatem, quam parum fieri possit, ut sapientia hominum cum diuina vlla ex parte comparatur, quantaque cum attentione ac veneratione suscipienda sint diuina eloquia, &c. Iud. IX, 19. 1. Sam. XII, 3.

§. IV. Haec Eliae monita non in cassum fuisse dicta, Elifaeus verbis declarat, quae ad ea regerit: v. 9. וְדַי־נָא : שְׂנִים בְּרִיחֶק אֱלִי : omnem enim elabendi rimam cum plane obstructam sibi videret, fide, spe atque amore confirmatus ab Elia petit *Portionem Spiritus duplicem*, quae in eo erat, id quod sibi haud parum cessisse honori arbitramur. In qua vero dupla portione, curatius definienda, interpretes in diuersa trahuntur. Cui volupe est varias in hac re sententias videre, BVDDEVM 2), DAV. PAREVM 3), GOTTL. KEYSELIZIUM 4) adeat. Nostrum enim non est, in praesentia rerum, aliorum lites perscrutando et agitando ἀναζωπυρεῖν. Siue autem de donorum varietate, seu de gradibus eorum, quibus Elias reliquos superauit, plurimi interpretentur; nulla tamen ratione Elifaeus, vtramuis eligas opinionem, a macula, vel nimium sibi diffidentis, vel arrogantis animi plane vindicabitur. Veteres quidem Iudaei, consilio in arena capto, huic formidini mederi studuerunt negando, *aemulationem esse crimen in filio ad patrem, aut in discipulo aduersus magistrum* 5). Aemulationem autem quandam sibi fingere, grauis colloquentium animi indoles nequaquam diuinari patitur, cum non desint argumenta alias huius petiti causas subesse ostendentia, eademque omni propemodum. ex-

B 2

ce-

2) in *Hist. Eccl. Vet. Test.* P. II, p. 426. sqq.

3) in *Aduersariis* ad 2. Reg. II, 9. p. 561.

4) in *disert. de Parte dupla Spiritus Eliae, cuius summam exhibent: die Auszüge aus denen neuesten Disp.* 1734. p. 131.

5) apud SOLDIVM in *Concordant. Partic. Ebr.* n. 1717.

ceptione maiora. Elifaeus nimirum *eandem*, qua tanto cum honore tantaque molestia defunctus erat Elias, prouinciam, sibi demandatam cernebat: Quid igitur, quaeso, naturali idearum nexui magis respondere potuit, quam, vt etiam de iisdem requisitis quaereret, quibus magistrum ac parentem suum vnice pollere, experiundo fuerat edoctus. De eodem scopo cogitans, sine dubio iisdem praesidiis putauit anquirendum. Atque hoc quidem tanto consecutus est studio, vt in tam ancipiti temporis momento virium magnitudinem, quae *אבות* in prophetarum coryphaeos descendere solebat, nec numerari, nec ponderari voluerit, sed potius paribus instrui virtutibus ex propitia Dei voluntate. Ergo portione duplici nil nisi *eandem*, et quidem *praestantissimas doctores*, sibi exoptauisse, eo facilius credere fas esse putamus, quo liberiores hac ratione sumus ab obiectionibus ex complexu causarum moralium alias profluentibus. Vocis ipsius *שנים* natales, eiusque proprium significatum, habemus Deuter. XXI, 17. Deus eodem loco iura primogeniti, in familiae herciscundae negotio salua iubet esse, et peculiaria. Natu maximo, sine respectu ad matrem, siue fuerit pellex, siue legitima coniux, duplex opum patriarum pars adiudicatur. Curat nimirum pater: *לחת לו פי שנים בכל אשר* quam legem eiusmodi doctrinae apparatu 10. SELDENVS 6) explicare suscepit, vt reliquis omnibus hac in caussa facile praeriperetur palma. Quemadmodum autem vsu euenit, vt venerabile illud primogeniturae ius ad alias quoque res praestantiamque illarum designandam applicaretur; ita quoque factum esse maxime probabile fit, vt ex singulis eiusdem partibus prouerbia quaedam et symbola nascerentur. Quam saepissime adhibeatur in Scr. S. praerogatiua aetatis ad denotandas affectiones rerum

ve.
6) de successione ad leges Ebr. in bona defunctorum, Cap. 5. 6.

veneratione dignissimas, ipsius Sospitatoris, eiusque amicorum, nubes testimoniorum in N. T. occurrentium, haud dubitare sinit, qui perpenderit loca Rom. VIII, 29. Ebr. I, 6. Apoc. I, 4. Coloss. I, 15. Ebr. XII, 23. Nec olim ab hoc vocabuli vsu se abstinuisse veteres, pater ex Exod. IV, 22. Pf. LXXXIX, 28. Iob. XVIII, 13. Ies. XIV, 30. in quibus singulis בְּכֹל quodcunque suo modo, magnum, summum, reliquisque aliqua ratione praestat, et laude vel attentione dignum iudicatur. Dum ergo, iure hoc orientis populi ex mira in inueniendis imaginibus sagacitate, egregie adumbrauerint quamcunque rerum praestantiam, id quoque specialioribus in illo, vocibus, quas dicunt, technicis, accidisse, nobis videtur vero simillimum. Ne autem κατ' ἀπορίαν videantur dicta, prouocamus ad locum illustrem, Zachar. XIII, 8. *At in omni terra, inquit Ieboua, duae partes (שְׁנַיִם) eorum, qui in ea erunt excisae exspirabunt: tertia supererit in ea, quam terriam ego per ignem triticiam, eosque explorabo, probaboque vt argumentum, &c.* in quo eadem vox, sed proprio vsui prorsus reperitur contraria. Non puto, multos esse, qui contra nos dubitent, hoc in vaticinio de rebus fieri sermonem ad initia N. T. pertinentibus. Certo constituit diuinus vates, fore, vt maior Messiae hostium multitudo, huius mundi opibus elata, tandem deprimatur vindice Dei dextra; ex parte contra amicorum Dei, tenuem societatem liberrimam plane futuram excisione, pernicie, aliisque diuinae vindictae documentis. Distinguit propheta inter pios et impios, illos per שְׁנַיִם hos per שלישה denotat. Illos seruandos et egregiis beandos donis vaticinatur, quamquam his ob incredulitatem pereundum foret. Constat autem crebriori experientia, quanta magnorum diuitem ac doctorum hominum turba, luce salutari spreta poenas luerit stultitiae iustissimas. Cum interim

electorum societas inter περικαθάματα saepius relata, nunquam a praestantissimo solatio destituereur. Nisi itaque Deo incongruam quandam διχοτομίαν, vel τετραχοτομίαν affinxeris, cum sub auspiciis Noui Testamenti bonitatis et iustitiae manifestauerit testimonia satis luculenta necesse est, vocis פִּי־יְהוָה in textu nobis allato agnoscere usum prouerbiale, quo, quamcunque velis, praestantiam designat, qua honoribus, aut si mauius, opibus, numero, potentia, animo elato, &c. alter alterum antecellit. Quae verba Paullus instar commentatoris explicat, 1. Cor. I, 26. hunc in modum: 'Ου πολλοί σοφοί κατὰ σάρκα, ου πολλοί δυνατοί, ου πολλοί ευγενείς, αλλά τα μωρά του κόσμου εξελέξατο Θεός. vel ex mente Iesaiæ XIV, 30. attendit Deus ad כְּכֹרֵי־רֵיחַ primogenitos tenuium seu tenuissimos. Diuinus itaque codex, dum ipse usum huius locutionis in aprico ponat, haud perspicio, cur non ex reliquis significatibus hunc vel maximum putarem? A me impetrare itaque non possum, ut credam, tam grauius CASP. errasse SANCTIVM, quem פִּי־יְהוָה per copiosum s. eximium Spiritum tulisse constat. Prouocat ad similem aliarum linguarum indolem, vbi duplum et amplum solent eiusdem esse notionis, teste SERUIO ad Aeneid. Virgillii I, 659. verba: *Duplicem gemmis, auroque coronam.* Sed nihil attinet exterorum opes ad illustrandam conuectare sententiam. Scriptura domesticis abundat testimoniis, quibus comprobatur, duplum pro eo poni, quod eminentia quadam alias res quocunque modo antecellit. Sic Prouerbior. XXXI, 21. per *duplices vestes*, matronae industria praestantis, vsuique debito aptas, abundantiam earum, ex contextu intelligimus 7).

Nee

7) MUSEO BREMENSI, Vol. I. p. 169. seqq. inserta legitur. Celeberr. I. C. HARENBERGII dissert. ad h. l. qui haecce verba ita circumscribit: „Non metuit, domui suae de niue: Nam
„tota

Nec aliud quid Paullus sibi vult, quando rite fungentes Diaconorum officio ad altiores gradus euehendos censet. *Οι καλῶς προεσῳτες, διπλῆς τιμῆς ἀξιοῦσθωσαν*, 1. Tim. V, 17. coll. Apoc. XVIII, 6. Matth. XXIII, 17. Sed plura in re notissima afferre superfedeo, cum non desint, qui satis et abunde explicuere, quid mystici lateat in binario numero, toties in maximarum rerum adumbratione adhibito 8). Acquiescamus igitur in sententia, per *חַשְׁבֹּנֵי* nihil aliud intelligi, quam easdem excellentissimas et praestantissimas diuinas dotes, quas olim saepius Elisa, experientia magistra, senserat in antecessore praesentes et saluberrimas: Eius quidem modi, quibus appareret sole clarius Deum, *ὕπὲρ ἐν περισσοῦ ὄν αὐτοῦ μεθεῖν, ἢ νοοῦμεν*, in intimis nostris efficere posse. Quibus denique non solum varia et multa eius attributa patefiant folatio plenissima, sed quilibet etiam idoneus redditur prouincia demandata in honorem tantum eius defungi, et ex mente summi Numinis, piorum coetui, *δίδοναι ἐν καιρῷ, τὸ σιτομέτριον* spirituale, Luc. XII, 42.

§. V.

*„tota domus eius induta est miniaceis. Concluditur ab ornamento tantarum aedium, ac diligentia extraordinaria in expolienda domo, ad necessaria ordinaria, eo magis sollicitate adhibita. Sed tantum abest, ut solida semper multitudine dibaphi et purpurae ad curas ordinarias concludi possit, ut potius saepe numero contrarium inde liceat subsumi. Deinde loquitur textus, non de sententia et iudicio aliorum, sed ipsius matris familias tranquillo animo, quo fractum iri iniurias hyemis secure in sinu gaudet. Ut taceam, non pretio, sed multitudine magis vestimentorum, noxam gelu. saeuientis depelli. Parum abesse a nostra sententia ipsum MART. GEIERVM, deprehendimus, in Comment. in Prouerb. p. 1706. ubi simul plura de vocē *חַשְׁבֹּנֵי* disserit.*

- 8) GLASSIVS in Philol. J. p. 1914. B. W. MARBERGER, in grossen Sübn- und Sünd-Opfer, des grossen Versöhn-Tages. P. I. Medit. V. p. 216. seqq.

§. V. Frustra mouisse lapidem eos puto, qui dona, perhibent, Eliae singularia indicare munera huius viri *δαμνα-
τουρομα*, et parum frugis ex hoc labore percipi, si computus in recensendis vtriusque miraculis nimis sollicitè instituatur. Haud multum ad magnitudinem huius vel illius prophetae contulisse videtur, siue pluribus innoruerit miraculis, seu rarioribus. Quis enim Dauidi, Danieli, Ioanni Baptistae, aliisque magnis viris, laudem vnquam denegabit, quamuis omni miraculorum virtute fuerint destituti? Elifaeus cur de miraculis futuris tunc temporis non cogitauerit, in promtu ratio est. Miracula enim pertinent ad reseruata diuina, et vsus tantum Dei oeconomicos, id quod vix quisquam ibit infitias. Nemini autem mortalium cum datum sit diiudicare, quo tempore, numero, ordine, hoc vel illud miraculum vel plane nullum, sit necessarium; audaciae notam sine dubio incurreret, qui precibus flagitaret eorum facultatem, quae tamen ex liberrimo Numinis consilio, et secundum scopum, quem sibi praefixit oeconomia gratiae in vniuersum 9) spectata, inter mortales dispensantur. Quare scientiam non minus, quam experientiam theologicam Elifaeum, reor, probe calluisse, Eliae successorem, virum gratia Sp. S. eminentem citari; sed miraculorum famam futurae Dei voluntati esse relinquendam. Accedit, quod Ser. S. prorsus careat exemplis, quemquam virum sacrum eiusmodi rem precibus tam incongruis contendisse. Spiritus

9) Paulus itaque apud Ephesinos, eorum aegratos, per *συνείδησιν* et *συμβουχία* imposita ad sanitatem potuit reducere, Act. XIX, 12. Timotheus autem *ἰσοψυχος*, non nisi regulis diaeteticis restituebatur. Egregie meditatus est, consilia diuina, in hoc negotio, 10. CHRYSOSTOMVS, in Orat. I. Antiochie habita ad 1. Tim. V, 23. ubi ostendit, quanta sapientia Deus miraculorum usum vel permisit, vel impecauerit.

ritus ille Elianus, qui tanta suauitate successoris mentem alliebat, eiusmodi erat donorum Sp. S. complexus, quibus beatur subiectum iustificatum et renouatum, per gratiam conferuantem et perseuerantem, et variorum, quibus abundat, saluberrimorum effectuum. Non tantum Eliae Spiritus, complectitur intellectum mirifice eius illuminatum, sed et sanctissimam voluntatem, quo vtroque adhuc vera docendo, piissimeque viuendo, θεμέλιον ecclesiae, Eph. II, 20. factus erat. Praeterea Sp. S. animum huius viri ita praeparauerat, vt non modo ad diuinam, sed ad sui quoque imitationem, excitare potuerit auditores. Tantum enim abfuit, vt quidquam eum potuerit amore sui Domini vel tantillum diuellere, vt potius diuina quaedam vis animos trahens haud permitteret, vt graue ipsius conscientiae vulnus infligeretur. Innumeras, quae dici possunt maximae, tentationes feliciter erat eluctatus, per praesentem Sp. S. qui etiam consilii et fortitudinis Ies. XI, 2. ac zeli heroici 10) auctor est. Denique in primis consideranda erat vis in precibus fundendis et supplicationibus, qua facultate, instar βιασῶν, Matth. XI. 12. tanto eminenti gradu, vt vota eius genubus Dei quasi incerata, nunquam confusa recederent. Et quae sunt reliqua, per χάρις σφραγισσῶν καὶ τελειῶσάν in renouatos effundenda Sp. S. χαρίσματα, quae vbique propitii Dei in homines fauoris radios spargunt. Copiam ac pretium horum donorum, per annum seriem, ex consuetudine magis Elifaeo perfentescere, quam reliquorum paucissimis, sine dubio datum erat. Ne autem nullos, ex consilio diuino, sequenti aevo fructus ecclesiae perciperet, tanquam νεανίσκος in fide, 1. Ioh. II, 13. nulla alia via dignum se iudicauit futuris fore beneficiis, nisi nite-

C

retur,

10) *Quomodo differat zelus heroicus a zelo communi, ostendit B. WERNSDORFF. in diss. de seruore, frigore, ac tepore theologico, §. XVII. coll. 1. Reg. XIX, 17.*

retur, fieri ἀνὴρ τέλειος, εἰς μέτρον ἰλιχίας τοῦ πληρώματος τοῦ Χριστοῦ, Eph. IV, 13. Haec ipsa locupletia Sp. S. munera maximi fecit caelestis genius, Luc. I, 17. qui palam profiteretur, Ioanni ornamenti instar et characteris quasi indelebilis fore πνεῦμα καὶ δύναμις Ἡλίου, missis eius miraculis, quibus nec ipse debuit celebrari Protobaptista. Si vero copia Spiritus S. donorum sanctificantium tantum constituit eminentiae gradum, ut tot saeculorum interuallo animos feriret hominum, in Ioanne de nouo conspicua: Elisaeus, rationibus ita subductis, haud leui se alligasset oscitantiae, nisi δύναμις eandem praecipuum censuisset praesidium, quo futurus exornari debeat ecclesiae antistes. Duplicitati ergo, si quis tenacius inhaerere vellet, non modo rei grauitatem non ex asse assequeretur, sed veritati contrarius, angustioribus iusto describeret cancellis. Non geminas, sed centuplices, et quod supra est, suppeditabit dotium praestantissimarum species, cui gratiae huius indolem meditatione vltiori perscrutari liberit. Vtunque opere in hoc bene desudaueris, et quantum potes, metaphysice, in ipsis tandem copiae, praestantiae, maiestatis et eminentiae notionibus nihilominus subsistendum tibi esse, deprehendes, ut parum absit, quin illis reiectis transeat quaestio in lites vocabularias. Bona igitur, non phoenice rariora, sed mere theologica in votis habuit, dum עֵשֶׂת־רוּחַ de spiritu Eliae sibi comprecatus est, ne officio Eliae admouendus sibi animus deesset magistri, placide accepturus, si his ipsis donis Θεωματονεγίας facultatem vellet, tanquam ἐπιμετρον, superaddere. Exemplo docuit singulos, quibus sacris praesse contigit, non frustraneas esse pias preces, quibus caelum ipsum pulsamus, ne vntionis gratia, qua pulchre summi eminentur theologi, pro virium modulo, et in reliquos derinetur. Quis non sibi exoptet spiritus vberiora dona, quibus valuerunt, LV-

THERYS, ARNDIVS, SPENERVS, FRANKIVS, OPORINVS, BENGELIVS, STEINMEZIVS, et si qui sunt alii. Is sine dubio parum abesser, non tantum ab Elifaei exemplo, sed etiam a regula Paulli: Μνημονεύετε τῶν ἡγουμένων ὑμῶν, ὧν ἀναθεωροῦντες τὴν ἐκβάσιν τῆς ἀναστροφῆς, μιμῆσθε τὴν πίσιν, Ebr. XIII, 7.

§. VI. Enim vero nobis, cum non liceat esse in illustri hoc voto longioribus, ad sequentia properamus, perferutando, quibus caussis commorus Elias, arduum quid ac difficile Elifaeum postulasse sic iudicet: *Rem difficilem petisti*, v. 10. Deus ipse duplicem, aut centuplicem, largiri potest eadem facilitate gratiam. In Elia autem causam difficultatis huius quaerere omnino esset difficillimum, quoniam ipse non poterat, quin fateretur: *ὅτι Θεοῦ εἰμι, ὃ εἰμι*, 1 Cor. XV, 10. inopiae conficius, a se ipso, nec plura, nec pauciora, in alios transferre poterat *καὶ βάρητα*. Maximam itaque huius implendi desiderii difficultatem Elias vider, quod per breuissimum tempus adhuc interesse poterat rebus mortalium. Proxime aberat a momento, quo per *ἐνθρονισμόν*, Apoc. III, 12. illustrem, coetui consummatorum erat inferendus, et viuis et sublimis in caelum auferendus. Hanc autem mortalium commutationem non sine omni mortis sensu, momentaneo quidem, acerbo tamen, confici posse constat II). Sed Elias, ipse firmamento egens, hoc tam auspicato tempore coactum se intellexit preces suas cum anxiiis amici votis coniungere, vt illum in acquirendis Spiritus S. donis pio nifu adiuuaret. Ipse trepidulus, huic mundo vltimum disturus vale, diuidere adigebatur animi meditata, quae lubentissime omnia et singula tamen in futuram direxisset mutationem. Nonne difficile quis putaret, si homo, praeter

C 2

cae-

II) V. CALOVIUS in *Bibl. Illustr.* ad Match. XVII, 3. it. SCHERZERS in *System.* p. 545.

caelestia nihil meditans, in vltima vitae statione, pro amicis relinquendis adhuc timere, iisque alieno in negotio auxilium ferre tenetur? Sed aliud accedit difficultatis momentum. Elifaeus mira flagrabat cupiditate vocis ex ipso Elia percipiendae, ratas esse suas preces et confirmatas. Hac autem facultate Elias se prorsus videbat destitutum, id quod sine dubio bonum virum haud leuiter momordisse, credere fas est, tametsi de futuris Dei auxiliis nullus dubitaret. Id autem fregit prophetae animum, quod non satis euidens Dei testimonium extaret, quo spes et expectatio amici ad plenissimam perueniret ἀποδείξω. Nihil itaque supererat, quam vt suator ei esset, ne τὸ θεῶν providentiae diuinæ proxime comparitura negligeret oscitantius 12), attenderet potius ad ea omni, qua posset, cura ac circumspectione. Gemina itaque hac difficultate pressus, signum constituit, ex quo verum diiudicare posset, si votum suum Deus ratum esse iusserit, v. 10. *Si me a te auferris videris, istud tibi contingeret, sin minus, non contingeret.* Non de ipsa Sp.S. futura praesentia, sed de rei certitudine, tempore, modo et eiusdem apodixi, Eliae sermo est: Illam enim nunquam defuturam, certissime sciuit vates, temporis autem momenti ignarus, quo de hac ἀποδείξω conuinceretur Elisa, ex signo et fiduciali spe, diiudicandam esse et expectandam censuit. Tali fere signo Elieser explorauerat diuinam voluntatem, Genes. XXIV, 14. et Elias ipse olim, 1. Reg. XVII, 10. 11. interrogando viduam sareptanam, periculum fecit dignoscendae personae, cuius ope in posterum sustentaretur. Sic Dauides curis se expediuit, de

12) Dissert. τὸ θεῶν a miraculo proprie dicto, τὸ ὑπερφυσικῶν καὶ ἀδυνάτων, quae duo in miraculo sunt necessaria, in θεοῖς non semper necessaria requisita, quo fit, vt omne miraculum sit θεῶν, non omne θεῶν sit miraculum ita I. C. DANNAVERVS in Theol. Conscientiaria, Tom. II. p. 55. seqq.

de auxilio Dei sollicitus, Pf. LXXXVI, 16. dum ait. *Edemibi faustum omen: quo viso meos pudeat ofores, quod tu mihi, Ioua, succurras.* Et eiusdem generis praesidium etiam hoc in loco Elias dignum iudicauit, quo accepto non esset, quod successor eius amplius de fauore Dei propitio ambigeret. Nec irritum fuisse consilium, euentu ipso edocemur. Eliae enim ascendens mox testis esse oculatus dignus iudicatus est, nec defuit diuina cura, quae nouum Eliae successorem, gratia illustraret, variisque tentationibus redderet in dies animo valentorem. Amisso namque parente ad suos redibat Elisa, sublata Eliae laena, quae ab illo deciderat, traiecit fluuium, cum aquis percussis, in vtramque partem diuiderentur. Haud refragamur quidem, filios prophetarum e regione stantes inde didicisse, quod spiritus Elianus Elisae infederit. Sed si plures saepe vna fidelia dealbantur parietes, recordemini, hoc miraculum responsi loco fuisse diuini Elisaeo fide calenti, ex quo intelligeret, sensim ac pedetentim petitionem de spiritu Eliae impleri. Si etiam non solum in miraculo animo difixi haeremus, sed nobis etiam internam Elisae animi indolem ante oculos sistimus, apprime patefiet, virum hunc egregie consiliis ultimis antecessoris ad altiora euecti fati fecisse. Miramur fidei in Elisa negotium, id quod in primis hac occasione ferendum putauit. Vbi enim ad Iordanis ripam constitit: Vbi est, inquit, Deus Elisae, v. 14. ~~EN~~ EN quae verba paucissimis quidem concepta sunt, sed tamen fructu saluberrimo abundant. Faceffant hinc criticorum ambages, et cuilibet meditati apparebit, IOH. FRISCHMUTHVM 13), rem acu tetigisse conuer-

C 3

ten-

13) in *Dissert. de Eliae nomine et prosapia*, §. XI. in *Thef. Diss. Philol. Theol.* Vol. I. p. 485. *quam sententiam calculo approbatam vid. in der Bibel mit der Auslegung der Engelländer.* Tom. IV. p. 300.

tentem: *Adhuc praesto est, iacta esto vela, Eliae Deus adhuc vivit.* Quot verba, tot fidei pugnantis et sub carnis onere et sanguinis luctantis testimonia! Ex abrupto et maximo cum affectu prolata verba putes, necesse est, quae χάρις συνέχουσα, 2. Cor. V, 14. extorserat, laetatus, concomitantes Spiritus Sancti afflatus nec hoc defuisse in negotio, vbi spe, fiducia, desiderio, aliisque armis diuinitus adhibitis, ad talem confirmationis gradum euectus sit, vt ipsum ἐλεγχον καὶ ὑπόστασιν fidei adeo sentiret, vt sine mora in Deum omnes curas coniiceret, et confiteri disceret: πάντα ἰσχύω, ἐν τῷ ἐνδυναμοῦντι με, Phil. III, 13. Ex his autem nobis patescit, partim quanto labore Elisa nunquam cessauerit, vsque dum voti sui damnaretur, partim illa Dei συγκατάθεσις, qua vota in honorem suum et ecclesiae salutem concepta nihil moratus impleat, ne ancipites diu haereant, Φέροντες θησαυρὸν ἐν ὄψεσιν οὐκ ὀφθαλμοῖς σκέπτεται, 2. Corinth. IV, 7.

§. VII. Quamuis autem Deus, miraculosa hac fluminis traiectione, de qua modo expositum fuit, gratioribus istis Elisaei precibus satis fecerit eius expectationi, tamen cum rem nondum ita confectam esse cerneret, vt nihil de hac viri perfectione interna amplius quaerendum videretur; aliam addidit viam et rationem, qua patesceret donorum Sp. S. vberior accessus. Variis enim multisque tentationibus ostendere Deus voluit, quantus sit fidei labor, quantaque vicissitudine ad gratiae eiusmodi perseuerantis altiores gradus perueniretur. Pauciores enim primum eius de raptu Eliae in caelum sermonem, ea animi acceperunt intentione, qua restanti momenti, quae omnem de nouissimis doctrinam tam mirifice illustrabat, fuit pensitanda. Putabant enim, Eliam qua animam quidem in caelum assumptum, sed corpus eius
alicubi

alicubi forte iacere, quod seruerissime 14) negante Elifa, nihilo minus volebant ad sepeliendum exquirere, v. 17. Quis dubitet, sinistra haec primae institutionis fata haud leuem de futuris inieciſſe ſcrupulum, precibus vnice et ἐν πάσῃ προσκατηγήσει euellendum? Deinde, Hierichunte haud meliora officii ſui recens ſuſcepti commoda Eliſaero noſtro diuinitus data ſunt, quae v. 18. auctor recenset θεόπνευτος. Cum ei oppidani oſtendiſſent, loci amoenitatem cum aquarum vitio eſſe coniunctam, et inde manantem ſterilitatem; ſale ex phiala noua in ſcaturiginem coniecto, damno huic medicas adhibuit manus, miraculo proſus peculiari. Sed liceat nobis cauſas huius rei omnium primas paullulum ruminari. Hierichuntis ſellores parci erant Numinis diuini cultores et infrequentes. Nec facile quis perſuaderi ſibi ſinet, eos tam enormis fuiſſe oſcitantis et ſtupiditatis quin, damni ex aquis peſtiferis oriundi proſus immemores, haud prius incommoda huius rei ſenſerint, quam ſub Eliſaero aduentum. Elias, veteranus ille θαυματουργός, qui nihil non precibus ſuis efficere poſſe ab omni populo ducebatur, repetitis hanc urbem viſitauerat vicibus, nec tamen vnquam, urbanus populus

14) בַּשׁ — עַד — בּוֹ — יִפְצְרוּ — cum inſtarent illi ad pudorem, inquit auctor ſacer: Parum ore et arte diſputatoria ualuiſſe, mihi probabile ſit, Eliſam. Valde attonitus fuit. Sine dubio id mentem boni viri magnopere commouit, quod homines tam perfrictae frontis, rei ueritati, quam ipſis oculis, aiebat, uſurpaſſe, argumentis impudentius et moroſius refragarentur. Hinc contentionibus diremtis, experientiae rei exitum comittere conſultius duxit. Contigit hoc loco prophetae fere id, quod in academia Bononiendi, Profeſſoribus accidiffe fertur, Saec. XVII. inuente, quod nempe lectione finita quilibet auditor potuerit ſibi dubia viſu oppugnare, et profeſſor coactus fuerit lectionem ſuam defendere, ridendus et ſibilandus, ſi nequiuſſet. Vid. Epistoſas ad 108. KEPLERVM ſcriptas. Lipſ. 1718. Epiſt. 303.

pulus de malo hoc tollendo cogitavit. Fateor, hoc mihi concoctu admodum difficile fuisse visum. Credimus ergo, experiundo cognoscere voluisse Hierichuntinos Elifaeum, qualis vir fiet. Subdubitabant fortasse, num ille sit, qui eandem nominis Eliani mensuram, quam praese ferebat, implere possit. Hinc fecerunt periculum, remedium sanandae scaturiginis quaerendo, vt eo magis elucesceret, an spiritu Eliae praeditus sit, vel eo plane destitutus. Deus quidem hac etiam occasione, malo animo cogitata in meliora conuertit misso miraculo, quo honor serui sui immnis redderetur. Elifaeum tamen multa cum tentatione et variis curis atque dolore patrasse miraculum, eadem credimus certitudine, qua manifestum est, factum hoc illustre variis distinctam fuisse sermonibus et adhortationibus πρὸς ὁμοδομῶν spectantibus. Tandem modum excedebat omnem Bethelis iuuenilis cohors, v. 23. Prophetam enim, cum visitatum iret scholam ibidem prophetarum efflorescentem, conuiciis ante portas excipiebant triuuis ac competis dignis, non paruuli pueri, sed idololatrae eiusdem vrbs religionis alumni, discitantes ei: Ascende, calue, ascende, calue. Non enim de caluitie diuini vatis tunc agebatur res, sed de veritate ascensionis Eliae, de ipsa veritatum caelestium auctoritate, quam instar personarum ex σὺς Περῶν, turpiter vellicare haud erubuerunt, nouumque Eliae successorem tanto honore iudicare profus indignum 15). Quanto igitur labore, quantis precibus, quanta denique fiducia erat opus, ne sub tantarum onere tenta-

15) Hanc sententiam, a nonnullis Patrum et iudaicorum doctorum, nec non a BOCHARTO approbatam in Hieroz. P. I. L. 3. c. 9. p. 818. et AVG. CALMETO ad h. l. omni eruditionis apparatu ad summum probabilitatis gradum perduxit Anonymus quidam, in diario gall. *Bibliothèque Germanique*, dicto. T. XXXI. Art. VIII. p. 153. seqq.

tentationem, animus Elifaei, sub tam asperrimis officii auspiciis labasceret. Actum fere de *παίθησις* Prophetæ fuisset, nisi Deus, atrocissimo vindictæ specimine, truculentis nempe vsarum rictibus, et sui ipsius, et ministri honorem severissime vindicasset, memor precum trans Iordanem olim anxie fusarum. Triplex ergo, in triplici tentatione, doctoris huius miraculosa conseruatio pignoris instar esse debuit diuini Spiritus, facultates eius praestantissimas in posterum nunquam fore absentes et otiosas, neque nesciret, quantae molis esset, alterum Eliam commutata reddere persona. Quousque fata itaque huius viri a transitu cum Elia factæ per Iordanem, ad hanc Bethelè immissam, aduersam plane fortunam, animo mecum reputo, iucunde sese mihi ante oculos sistit theologi consummatissimi imago, qui *μετὰ φόβου καὶ τρέμου* spartam humeris imponendam sentit, animo denique fiducia pleno eam aggreditur, persuasus, se ne ad momentum quidem Sp. S. dotibus carere posse, et tandem variis tentationum generibus perficitur, ne ignoret, maximi interesse inter Eliae pallium, et praestantissimam eiusdem ac diuinitus excitatam virtutem, qua ad ecclesiae salutem tantam cum laude incubuerat. Aliis relictum esto, qualem nostra aetate spiritus Eliani abundantia aut defectus habeat nexum cum prosperis ecclesiae fati, vel eius vulneribus. Nobis sufficiet, si nunquam inanes redeunt piae preces, a Dauide mutuo acceptae: *בְּאֶרֶץ מִשׁוֹר רַחֵק מִכָּה תִּנְחַנֵּי* Ps. CXLIII.

Habes, PARENS INDVLGENTISSIME, musarum mecum rusticantium mediocre omnino specimen, quod nomini tuo cur strenae loco proscribere audeam, caussa commotus sum haud vna. Nondum, quod quidem non sine summo animi dolere fatendum, non dum, eheu, desit lugens patria iustitiae

D

tiae

tiae ac vindictae diuinae quoddam quasi esse bidental, in quod truculentissima fortunae adhuc vibrantur fulmina. Similimam, oculis edocti, palatio Martis Thracici, sentimus, in quo, ut ait STATIVS, innumerae adhuc strepunt minae, et

Tristissima virtus

Stat medio, lactusque furor, vultuque cruento

Mors armata sedet:

Sed parum hi solaminis ac recreationis animo afferent afflicto et conturbato, qui tempus vnice lamentationibus terendum censent, haud solliciti, quibus faucibus mentibus salubris paretur medicina. Consilium amisissimam ipsa cum re familiari, nisi ex ore TVO salubria quaeuis et frugifera dictitante pendere contigisset, ex quo factum est, ut nunquam abs TE abirem, quin noui semper iugi TVA Scr. S. explicatione varii solatii fontes fuerint aperti, quibus animum belli calamitate turbatum recreasti, cum res omnis perdita videretur; et verissimam esse illam Hipponensium praesulis sententiam qua Scr. S. *tanquam medicinam animi praedicat disiecti, omnibus consulentem, omnia tumentia comprimentem, omnia tabescentia rescipientem, omnia perditia reparantem, omniaque deprauata corrigentem.* Si quid ergo est in me ingenii, vel experientiae, id TVIS potissimum laboribus iure meritoque acceptum refero. Igitur aequi bonique consulas, quaeso, INDVLGENTISSIMĒ PATER, me, vel hoc nomine, grati memorisque animi pignus, quamquam illud leuius, tibi afferre. Quemadmodum autem me profiteor, ab omnibus, qui TE colunt et obseruant, remunerandi facultate quam longissime superari, ita nemini adhuc animi obseruantia et pietate concessi, nec concedam vnquam. Non eruditionem, qua leuiter

tin-

tinctum me profiteor, amorem tamen senties in his pagellis, et caelum me tetigisse putabo, hoc vno si patris affectu ac persona, non censoris ac iudicis, hunc acceperis ingenii mei foetum. Fauori tuo sin parum desudasse, nec vbiq̄ue demorsos curasse vngues videar, complectare, testificantem, ea quoque tibi sacra fore, si quando meliora domi meae nascentur; siquidem boni, apud priscos iam, farre atque fitilla erant religiosi.

Vecors tandem ipse forem, si gratiae diuinae radios, inter nubila sparfos, dissimularem, quibus a tranquillitate, in hoc temporum discrimine, ad laetam fere exultationem traductus, publice edoctus sum, quid valeat propitius Dei fauor in discrimine, cui remouendo nostra prorsus imparia esse meditamenta cernimus. Cum enim nouus super communem luctum adueniret, et ipso die natali proxime elapso, morbo correptus grauius iaceres; de nouo, malo decrecente, nobis laetantibus traditus es saluus atque incolumis. Nequaquam mihi liceat in tam dulcissimo gratiae diuinae testimonio esse negligenti. Deum itaque beneficii huius benignissimum auctorem et largitorem supplex veneror, ne illud vnquam gratissima excidere memoria patiatur. Efficiat is sua cura, vt, quem ingressus es nuper, annum feliciter, idem exeat tibi faustus atque prosperrimus. Summus ille rerum arbiter, in cuius diphtera omnia futuri temporis spatia descripta sunt, propitius res tuas secundet, vt floreat atque perennet, in seros vsque annos. Leuet ille fenestris molestias, onusque eius Aetna grauius, suppeditetque animi pariter et corporis vires, quibus muneri tuo grauissimo, sine intermissione sufficere possis, ac studio indefesso. Transmittat diuinae misericordiae abyssus propediem de
 alma

alma pace solidissimam famam, qua nihil exoptatius, nihil,
 quod magis sincerissimi gaudii mentibus afferat afflictis, co-
 gitari potest. Atque haec quidem vota, quin rata sint fu-
 tura, eo minus dubito, quo plures scio idem habere in
 optatis, iisque continuis precibus ac votis Deum prosequi.
 Vale, PARENS OPTIME, ecclesiae decus, TVÆ gentis delictum,
 afflictorum perfugium, ac vive TIBI, mihi que in nestoreos
 vsque annos, qui meas rationes summo TVO amori,
 quin ipsum totum, trado atque commendo.

Calend. Ianuar. MDCCLXIII.

EMENDANDA.

Pag. III. lin. 9. totus l. totius. P. XVI. not. 9. lin. 1. aegratos
 l. aegrotos. ibid. lin. 4. diuita l. diuina. ibid. lin. 5.
 Antiochie l. Antiochiae. P. XX. not. 12. lin. 1. Dissert.
 l. Differt,

94 A 7368

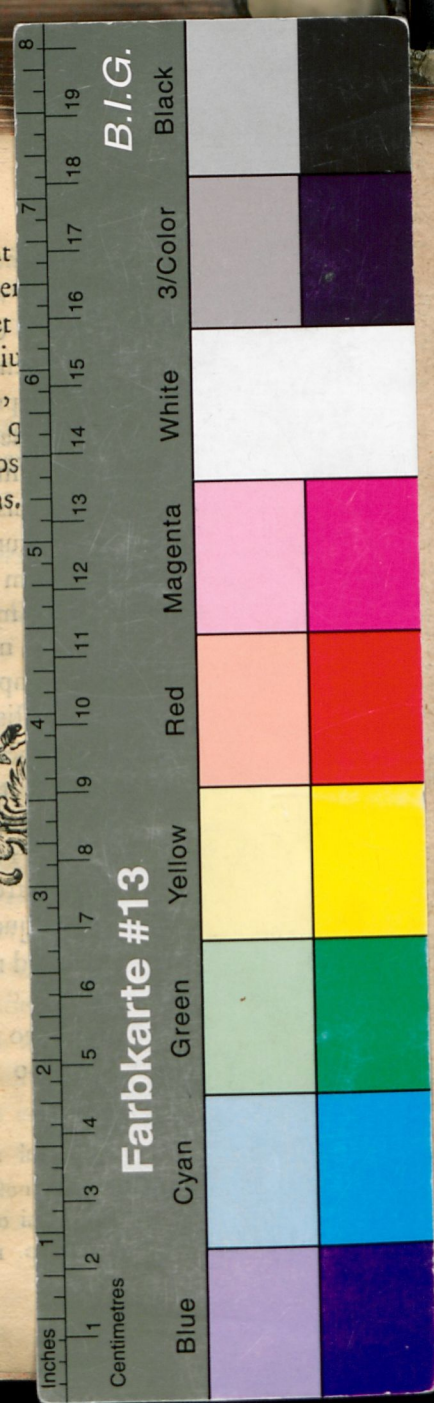
ULB Halle
002 928 582

3

10 17

V I R O 38

SVMME VENERABILI AMPLISSIMO
DOCTISSIMOQVE

MARTIN. GRULICHIO

S. S. THEOL. DOCTORI

PASTORI ECCLESIAE TORGAVIENSIS PRIMARIO

EIVSQVE DIOECES. EPHORO

PARENTI OPTIMO
CALENDAS IANVARIAS

A. O. R. MDCCLXIII.

PRECATVR FAVSTISSIMAS

ET

DE GEMINIS ELIAE DONIS

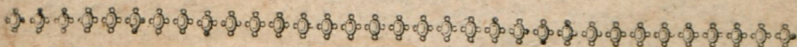
AD II. REG. II.

PAVCA EXPONIT

OBEDIENTISSIMVS FILIVS

M. ADOLPHVS BOGISLAVS GRVLICH.

V. D. M.

TORGAVIAE LITTERIS RÜDELIANIS

Henn

